

Долі

«ЗАЛІЗНА ЛЕДІ»

У чому цікавість нашого нинішнього перекидного календаря? Мабути, у тому, що, не дивлячись на всю віддаленість від календаря радянського, у ньому зберігся такий феномен як професійні свята. Чудовий і все ж таки зайвий привід привітати не просто людей взагалі, а саме по професійній приналежності.

Я вважаю, що професійні свята в державному українському календарі — це дійсно щось чудове і неповторне. Це, приміром, у Турції, святкують день водопостачальників Стамбула та інших міст не зовсім багатогоднішого півострова? Туркам це і в голову не обрече.

Та досить, хто, що, і як святкує. Якщо існує окремо взяті галузеві свята — це вже справа кожної держави.

Перекинув кілька аркушів календаря, та й угадав, що в суботу, 30 липня, — День працівників торгівлі. Нормальний імпулс щодо приводу з кимось поговорити. Довго думаю — з ким? Перебрав імена, біографії, здобутки знайомих мені працівників прилавка. Подумав — молоді ще можуть почекати. А як можна обминути таку особистість як Євгенія Володимирівна Стафійчук? Після зустрічі з нею переконався — ми абсолютно нічого не знаємо про події старшого покоління, хіба що їхню зовнішність, звичне сприйняття з точки зору пересічних покупців.

Євгенія Володимирівна, вже в Клевані жила, кілька разів зателефонував їй, тро-

ля Хоміків (таке дівоче прізвище Євгенії Володимирівни) відрізнялося добротністю, статками, охайністю — і все, завдячуючи великій праці батьків та дітей, яких до роботи привчили змалку.

Батько дійсно до безтями любив садівництво і бжолярство. Ще й по роду душі був заправним тесляю, інакше вже у Клевані власноруч, з нуля, не побудував би на той час прекрасну дерев'яну хату. До речі, не одну...

Я помітив, що на очі Євгенії Володимирівни наворачтаються сльози, коли вона згадує маму — людину неперевершеної доброти і мудрості. У 41-му році вона її втратила.

— У тому році мама померла від тифу. Мої батьки були рідкісної доброти люди. Так от, вони прийомили одного радянського

було у ту пору різних чимало) десь нам через когось натякнули, що перебувають у нашому лісі, і їсти хочуть — годної як вовки. Мене батьки зустріли з харчами у той ліс — заварили для тих хлопців якусь юшку і я неспраж клунюк разом зі своєю двоюрідною сестрою. Коли поверталися з лісу додому, зустріли доньку місцевого поліцая. Питає та: «А ви звідкіль?». «Та по гриби ходили!». Та, зараза, зазирнула у кишені, а там — порожній посуд. Розповіла про побачене батькові, той — нічим. І мене заарештували за зв'язки з партизанами...

Жено окупанти ув'язнили у тюрму містечка Любарти. Щодня, по декілька разів, водили на допит. Вона відпиралася, казала, що «взяли» її помилково. Час від часу підсліду дівчину виводили у двір, де розстрілювали в'язнів тюрми. Щоб проникнулася — страхом. Вона все це бачила, бачила цей жах. Але стояла на своєму: «Нічого не знаю, нічого не відаю». Казала ще — брат у Львові навчався до війни у технічній німецькій фірмі по електрозв'язку «Сіменс» — переверте. От і всі аргументи.

«Я пам'ятаю тих поремних вівчарок. Я пам'ятаю, як на моїх очах розстріляли молодого єврейця, яка сиділа з мною у камері. Гарна така була. Я пам'ятаю її очі перед смертю — зі сльозами на очах згадує

«Жено». Я кричала «Тату!». У 1945 році територія Польщі була звільнена від фашистської Червоної Армією. Мені тоді було 17 років. Розпочалися розмови про переселення українців, що жили з Польщі, в Радянський Союз, і навпаки.

Мама вже не було. Батько, я і брат не хотіли переїжджати. То правда. Хоча агітаційна робота йшла на всю «архаровську» — згадує Євгенія Володимирівна. — У нашій хаті, пам'ятаю, жило три радянських офіцерів: полковник, майор і капітан. Вони вмовляли нас — переселяйтесь. В Радянському

добрим, що місцевий голова колгоспу одразу поклав на нього око. Словом, решта сім'ї залишилася без нічого — без коня, без господарства. Слава Богу, що самі живими zostалися!

— І ось, якимось чином батько дізнався, що в Клевані живуть наші родичі — Артенюки. Не знаю яким чином, але батькові вдалося домовитися про переїзд у це містечко, про яке раніше й діухом не віддала. Так, з 46-го року я у Клевані. Пам'ятаю, батько влаштувався спочатку сторожем у школу-інтернат. Він уміє тримати в руках сокиру, рубанок, молот-

Клеванський комунатор. «Я — на першому плані разом з подругою Оленою Білохвисть.

хи присікло розитувала — хто я, і чого добиваюсь. «Просто написати про Вас» — відповів я. Спочатку у телефонному ефірі виникла пауза. А потім вона сказала мені підкупно — просто: «Приїдьте!».

Чому вона зробила таку паузу під час нашого телефонного розмови? Не знаю достеменно. Я чув, що у 90-х роках до її хати вдерлися новоявлені українські бандити, винищили грошей і дорогочинностей. Хіба не бачили, що жінка ця живе у звичайній чотирикімнатній дерев'яній хаті забудови початку 50-х років? «Торгуєш — значить маєш», — мабути, думали бандюгани. Що вона тоді пережила — Євгенія Володимирівна про це розповідає неохоче, взагалі про це не розповідає...

Торговельний феномен Євгенії Володимирівни полягає у тому, що у цій галузі вона працює 40 років. По сьогоднішній день. А взагалі трудовий стаж — майже, без одного року, шістдесят літ.

Стаж трудовий — то стаж трудовий. А було ще життя, про яке мало хто знає.

Женя родом із так званої Холмищини, народилася у 1927 році у селі Колеківці, це за 24 кілометри від Люблїна, в українській сім'ї.

У тому селі українці жили більше ніж поляки. Батько й мама були справжніми господарями. Хата завжди доглянута, добротна, хоч і невелика.

Зберглася сімейна фотографія, де я стою на фоні нашої хати з гітарою в руках. Я дуже любила. Коли

родившої мене оселі. У селі тому до сих пір живуть старожили, які пам'ятають нашу сім'ю. І хата наша по сей день збереглася...

Женя закінчила 4 класи початкової польської школи. Середню освіту здобувала вже ввечеринком у Клевані. Разом з братом допомагала батькам по господарству. Було те господарство чимале: 8 гектарів землі, 17 бджолиних вуликів, 66 фруктових дерев, ще гектар лісу. Тато був справжнім «рольником», тобто на нашій мові — землеробом, його поважали односельчани як справжнього, раціонального, просто гарного господаря. Осев-

військовополоненого. Виходили, вигодували його. А той був хворий на тиф. Цього страшило хворобою переохворіли усі у нашій сім'ї. Я була зовсім молодшою. У мене, пам'ятаю, повипадали волосся. А мама від тифу тоді померла...

Слухачки розповіла Євгенії Володимирівни, чимось здавалося, що її спогади — це про щось дуже віддалене, ніби з глибини віків. І важко було уявити, що поряд мною жінка, яка пережила, здавалося б те, що пережити неможливо.

— То був, мабути, 42-й рік. Мені — 14 років, — розповідає Євгенія Володимирівна. — І ось партизани (а їх

Колектив Клеванської пошти. 1949р. Женя — сидить у другому ряду третя зліва.

Союз! ви — віднайдете справжній рай. Дійсно, ми не мали інформації, як живуть там, за Бугом, на радянській території. Було страшно покидати насліджене десятиліттями місце. Які вагання нас переповнавали, вам не передати. Ніколи не забуду слова старшини, так би мовити, молодшого чину, приставленого до офіцерів, коли ті випивши горілки полигали слати. Старшина сказав мені по секрету: «Не думайте їхати. Рай — не в нас, а у вас». Проте нічого ми змінити не могли...

Так у 45-му році Женя, її брат та батько потрапили під переселення, опинилися вони спочатку на Дніпропетровщині, в одному забитому селі Широківського району, у злиденній хаті однієї з місцевих бабуть. Везли їх туди товарняком. Завантажили у вагон навіть їхнього домашнього добротного коня та супоросну свиноматку. Кінь був тамим

тож. Почав будуватися... Згодом у Клевані поселилися ще сім'ї з його села — Троць, Возняки, Протаси, Базели. Осіли мої земляки і в Квазілівці, і в Новосітві. У скрутні часи — тягнулися один до одного. Аж ми посунули бути в цих краях чужинцями.

Женя Хомік, у тому 1946 році, нічим особливо не відрізнялася. Як і усі її ровесниці. Клеван. Дівчині 19 років. Гарна ж така! Хто знає — що пережила на своєму віку? Тоді всі багато що пережили...

Ніби забувши про всі власні трагедії, вона починає працювати в рамках абсолютної мирної професії — оператором телеграфу — телефоністкою. У Клевані, на одному місці, мало сподівачись, що прийдє час, коли все зміниться на краще, вона проробила на цій посаді майже 20 років.

Біля батьківської хати в Польщі.

«ЗАЛІЗНА ЛЕДІ»

Що таке тодішня радянська телефоністка? Невелика професія, найперш – жіноча, але дуже відповідальна, бо жоден «великий» начальник, коли телефонував на «саму гору» не пробавав би зрозуміти і важку паузу для персоналу телефонної станції.

Женя на ній чергувала згідно інструкції, цілодобово. З якою теплотою згадує імена своїх подруг по роботі, та і своїх перших по-суті керівників:

– Дійсно, у одному телеграфному «вікні», я проробила 20 років. Начальником пошти був військовий, ходив у формі, – Корнійчук. Він ніколи нікого з нас не «продавав», значить нормальним був музиком, до речі, в оточенні чималого жіночого колективу. У ту пору (щоб кляваниці орієнтувалися) приміщення пошти було на вулиці за нинішнім банком. Звідкіль і йшов зв'язок селища з усім навколишнім світом. Потім тривалий час начальником пошти працювала теж прекрасна людина – Володимир Васильович Дуб. Хіба я можу забути моїх подруг по роботі? Тамара Добровольська, Оля Ансімова, Аня Кузьма, Валентина Бойтович... Коли я почала працювати, начальницею була жінка – Передиря. Потім вже прийшли Кор-

нійчук, Дуб, Самохін... До мене ще дуже гарно ставився молодий тоді голова колгоспу ім. Ворошилова В.А.Плютинський. Він часом казав: «Коли Женя на зміні, то можна додзвонитися куди завгодно». А яка у той час була техніка зв'язку – самі можете уявити... Я до сих пір з глибокою повагою ставлюся до Володимира Антоновича. Я навіть знаю, що в час розквіту «Зорі», коли я вже працювала в торгівлі (до мене ця інформація доходила), казав часом деяким людям – підіть до Жені в магазин, і вона вирішить усі ваші питання. Я щіную що людину, бо він – самородок. Якоюсь одним разом за все життя збралася до нього на прийом – перед тим написала заяву, одягнулася по-модному, на той час – ну дуже сучасно... Секретарша у підсумку принесла мені заяву з його позитивною резолюцією. У приймальні сиділо багато людей. Я, зрештою, зрозуміла, що цей чоловік дуже зайнятий. Але я хотіла окрім заяви, з ним просто кілька хвилин поговорити, просто згадати нашу молодість, оту кляванську пошту, телеграф, споруду управління колишнього «коопхіму» де він керував, що нині поруч з моєю хатою (зараз у цьому приміщенні кафе «Ніка»). Я не

ображаюся, що він мене тоді не прийняв, розумію, що був зайнятий справами. Цей чоловік дійсно одержимий роботою... Не всі його до кінця розуміють.

Все приходить у свій час. Безумовно, за такої краси молодістю жіночку потайки «полювало» багато чоловіків. Поталанило Антону Стафійчуку – працівнику торгівлі. Його «регіон» був село Радужіана. У 52-му році одружилася. Через рік народилася донька Тетяна. – Саме Антон «перетягнув» мене у торгівлю, – говорить Євгенія Володимирівна, – я спочатку випрацювала собі називається руками і ногами. Мені подобалася робота на пошті. Хоч там були певні нюанси. Роботу телеграфістів, поштарів постійно перевіряло КДБ. Мене ще мама копилася навчила: «Доню, живи чесно, справедливо, але... нікуди не лій». Я сповідувала що настанову все життя. І до мене ніхто ніколи не мав діла.

Одного разу Євгенія вдалася до хитрощів – надала виклик на приезд (ще в Радянський Союз) з Польщі своєї двоюрідної сестри. Щось там напугала в анкеті. Кадобешники накинись на неї: «Шлигунку у Союз запрошуеш!». То зараз виглядає анекдотом, а тоді

виглядало дуже серйозно. – Я сиділа і ревіла, – каже Євгенія Володимирівна. –

настіпало, що їм нічого не залишалося, як відпустити мене... з товаром. У мене

бачайте, такі старі, як я. Видно, ми десь обопільно збагачуємося мудрістю...

З донькою Тетяною. 1967р.

До мене прийшов чоловік, каже – і оце через це ти реєш? Будь-нагадний твій телеграф, переходи у торгівлю!

Я погодилася. Так, з 63-го року почала працювати у цій

сфері було багато друзів, просто хороших знайомих. Я ж не просила їх щось вкрасити для мене. Просто – дайте по можливості. Як не згадати Аллу Корнійову Любич Оржева? Душа людина. Завжди їй в брові в місцевому

Але хто б що не казав, головне у торгівлі виручка. А то вже часто є мистецтво...

У 1953 році у подружжя Стафійчуків народилася єдина донька – Тетяна. Мама дуже хотіла, щоб вона пішла закінчити школу ста-

З двоюрідною сестрою Ніною Хомік.

пору керував Ліберман. Потім прийшов душа – чоловік, поміркований, розумний, добрий і водночас невагомий Петро Васильович Катеринчук – царство йому небесне... Я стала продавцем магазину гостюварів. Покупці – як правило, забудовники. Люди у ту пору діти почали на всю будуватися, і я одразу побачила, що їм потрібен справжній посередник в особі нормального продавця, який зможе в умовах того (тільки згадайте!) радянського дефіциту допомогти (саме допомогти) придбати їм необхідні матеріали. 10 років я проробила в Кляванському містечку, було по-всякому. Але я знаю одне: людям допомагала. Потім мене перевели в Рогачівський магазин. То було абсолютно занедбане приміщення – пам'ятаю, руками миши з нього викидала. Дала я лад тому жалюгідному приміщенню. Працювала в ньому 5 років. До мене навіть їхали купувати будматеріали люди з Волинської області... Дійсно, ще в радянські часи Євгенія Володимирівна у своїй роботі проявляла справжній комерційний підхід. І базувався він на трьох китах: настирливість, вміння працювати з постачальниками, і насамперед – чисто професійне задоволення потреб покупців. Ці свої здібності Євгенія Володимирівна завжди підтверджувала (і до сих пір підтверджує) беззаперечним виконанням і перевиконанням планів по товарообігу при будь-якому сільпо, у якому їй довелося працювати.

– А нікого секрету немає, – каже вона. – Треба просто любити будь-яку людину, яка до тебе звертається. У ті скруті для торгівлі радянські часи, я їздила по базарах, лізла у всі «дірки», набридла начальникам

пору керував Ліберман. Потім прийшов душа – чоловік, поміркований, розумний, добрий і водночас невагомий Петро Васильович Катеринчук – царство йому небесне... Я стала продавцем магазину гостюварів. Покупці – як правило, забудовники. Люди у ту пору діти почали на всю будуватися, і я одразу побачила, що їм потрібен справжній посередник в особі нормального продавця, який зможе в умовах того (тільки згадайте!) радянського дефіциту допомогти (саме допомогти) придбати їм необхідні матеріали. 10 років я проробила в Кляванському містечку, було по-всякому. Але я знаю одне: людям допомагала. Потім мене перевели в Рогачівський магазин. То було абсолютно занедбане приміщення – пам'ятаю, руками миши з нього викидала. Дала я лад тому жалюгідному приміщенню. Працювала в ньому 5 років. До мене навіть їхали купувати будматеріали люди з Волинської області... Дійсно, ще в радянські часи Євгенія Володимирівна у своїй роботі проявляла справжній комерційний підхід. І базувався він на трьох китах: настирливість, вміння працювати з постачальниками, і насамперед – чисто професійне задоволення потреб покупців. Ці свої здібності Євгенія Володимирівна завжди підтверджувала (і до сих пір підтверджує) беззаперечним виконанням і перевиконанням планів по товарообігу при будь-якому сільпо, у якому їй довелося працювати.

– А хто це така? – Ти що, не знаєш? – І я дійсно побачив тоді у Гравові справжню майстриню від прилавку, з якою просто хотілося по-людськи мати справу. До речі, всі питання вирішилися. «Залізана ця баба» не поставила якихось надособливих умов. Вона ніби розуміла – чим більше таких клієнтів, як я, тим більше товарообіг, а значить, добре мені, добре їй і зрештою самому сільпо. Чи не є то вроджений принцип розумної достатності?

Євгенія Володимирівна, не озираючись на свій вік, говорить: «Я ніколи в душі ні на кого не злюся. Я поважаю своїх колег по роботі – і продавців, і начальство. Я люблю людей. Про багатьох із них я могла би говорити тільки самі добрі слова. Всіх не перелічити. Які чудові люди у нашому Зорянському СТ: Ніна Мартинюк, Свєта Яценя. І багато ще, багато... Я вдячна за все їй голові СТ- Ірині Володимирівні Карамі. Вона все ж такі цінує кадрі, навіть, ви-

щину все ж така не зрадила, закінчила Костопільське медучилище, потім 27 років працювала медсестрою у Рівненській ЦРЛ. Народила Євгенії Володимирівні онука. На жаль, не обійшлося без трагедій. Про це важко, вірніше неможливо розповісти. Та і не треба. Нині у Євгенії Володимирівні є ще 3 правнуки.

Вона до сих пір при ділі. Її мініційний чоловік – Петро Герасимович Очко працює разом з дружиною продавцем магазину гостюварів у Гравові. План по товарообігу перевиконується. І це в нинішніх умовах не просто – є базари і т.д. Євгенія Володимирівна каже:

– Ото приїду в магазин, і даю йому прочухана. Мушу сама порядки наводити. Ну що з мужика візьмеш?

А між тим по сніж добре видно, як вона гарно ставиться до нього.

І опора – рідня, що добре працює на ниві сучасного підприємництва. На розі Кляванів-1 і автотраси діють популярні кафе, мотель, магазин. Туди можуть завітати навіть дуже поважні люди.

Євгенія Василівна наприкінці нашої розмови казала:

– Ото ви якось обмовились відносно «залізної баби». Воно нібито приємно, але якщо грубувати. Одного разу в нашому кафе вечерів гарний такий інженер зі склятарного заводу – пан Боб. Знаєте, як він одного разу мене назвав? Він назвав мене «Залізною леді». Так тільки Маргарет Тетчер називали. Відчувствуй раницю?

– Про це можна писати? – Пишіть.

В.ПАРФЕНЮК.
Закінчення.
Початок на 5 сторінці.